

วารสารธรรมเพื่อชีวิต
JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE
ISSN: 2822-048X
<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

Elderly Development Through Creative Media Case Study: Sala Thammasop Communities

วรินทร์ แจ้งโรจน์^{1*}, สุภารัตน์ อมรพรชัยกุล², ปากิน เสนาะพิน³ และ ณพวัฒน์ ชิมสุวรรณ⁴

Warinthorn Jangroj^{1*}, Suparat Amornpornchaikul², Pakin Sanohpin³ & Noppawat Chimsuwan⁴

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. วรินทร์ แจ้งโรจน์*

Warinthorn Jangroj*

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Communication Arts,
Bangkokthonburi University, Thailand.
Email: warinthorn.jan@bkkthn.ac.th

2. สุภารัตน์ อมรพรชัยกุล

Suparat Amornpornchaikul

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Communication Arts,
Bangkokthonburi University, Thailand.
Email: suparat.amo@bkkthn.ac.th

3. ปากิน เสนาะพิน

Pakin Sanohpin

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Communication Arts,
Bangkokthonburi University, Thailand.
Email: pakin.san@bkkthn.ac.th

4. ณพวัฒน์ ชิมสุวรรณ

Noppawat Chimsuwan

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Communication Arts,
Bangkokthonburi University, Thailand.
Email: noppawat.chi@bkkthn.ac.th

คำสำคัญ

การพัฒนาผู้สูงอายุ; สื่อสร้างสรรค์; ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

Keywords:

Elderly Development; Creative Media; Sala Thammasop Community

Article history:

Received: 15/11/2024

Revised: 09/12/2024

Accepted: 23/12/2024

Available online: 07/01/2025

How to Cite:

Jangroj, W. et al. (2024). Elderly Development Through Creative Media Case Study: Sala Thammasop Communities. *Journal Dhamma for Life*, 31(1), 38-52.

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) To develop and evaluate the quality of creative media in the case study of the community behind Sala Thammasop Railway Station; (2) To assess the learning achievements of elderly individuals through creative media in this community; and (3) To examine the satisfaction levels of the elderly with the creative media used. The research methodology was quantitative research. The sample group consisted of 35 elderly residents living in the community behind Sala Thammasop Railway Station. Data collection tools included creative media on the topic “Media Literacy and Fake News Management,” a learning achievement test, and a satisfaction questionnaire for the elderly. Statistical analyses utilized mean, standard deviation, reliability testing using the Kuder-Richardson (KR-20), and t-tests.

The research findings were found that: (1) The content quality of the creative media had a mean score of 4.73, rated as very good, and the quality of the creative media itself had a mean score of 4.82, also rated as very good; (2) Learning achievements of the elderly significantly improved after using the creative media, with statistically significant differences at the .05 level; and (3) The elderly's satisfaction with the creative media showed a mean score of 4.66, rated as the highest level. By specific aspects, it was found that: 1) poster received a mean score of 4.76, 2) video had a mean score of 4.58, 3) snake-and-ladder activity had a mean score of 4.65, and 4) knowledge on “Media Literacy and Fake News Management” had a mean score of 4.65, all rated as the highest level.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ (2) เพื่อหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ และ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ สื่อสร้างสรรค์ เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม” แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน สูตรที่ 20 และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณภาพด้านเนื้อหาของสื่อสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 อยู่ในระดับดีมาก และคุณภาพด้านสื่อสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 ระดับดีมาก (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านสื่อสร้างสรรค์ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) ด้านโปสเตอร์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ระดับมากที่สุด 2) ด้านวิดีโอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ระดับมากที่สุด 3) ด้านกิจกรรมบันไดงู มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ระดับมากที่สุด 4) ด้านการให้ความรู้เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ระดับมากที่สุด

บทนำ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทย นับจากตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุแล้ว และกลุ่มประชากรสูงอายุมีจำนวนสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้สถานการณ์ของผู้สูงอายุในประเทศไทยควรมีการปรับตัว ซึ่งในปี 2565 ประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” แล้ว โดยมีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566. หน้า ๑) ซึ่งคาดว่าในอีกไม่เกิน 15 ปีข้างหน้า สังคมผู้สูงอายุจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด”

เนื่องจากประเทศไทยมีจำนวนผู้เกิดในปี 2565 น้อยลงกว่าที่เกิดในปี 2564 เป็นอย่างมาก ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนกลุ่มวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไป สตรีไทยมีสถานภาพสูงขึ้น เป็นโสดมากขึ้น ทำงานนอกบ้านมากขึ้น แต่งงานช้าลง ทำให้มีบุตรน้อยลง อีกทั้งผลสำรวจจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ, (2567) พบว่าสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยในเรื่องต่าง ๆ มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งรายได้ การอยู่อาศัย และภาวะสุขภาพ

นอกจากนี้ กรมกิจการผู้สูงอายุ, (2566. หน้า 24 – 35) ได้อธิบายว่า แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมาจากการทำงาน เงินออมและทรัพย์สิน การเกื้อหนุนจากครอบครัว และเงินโอนจากภาครัฐ เมื่อขยายความ

เป็นรายด้าน ในส่วนของรายได้จากการทำงานพบว่า กลุ่มแรงงานสูงอายุที่มีสภาพเป็นลูกจ้างมีสัดส่วนมากถึง 3 ใน 5 ซึ่งเป็นการทำงานในภาคเกษตรกรรม และมีค่าจ้างหรือเงินเดือนค่อนข้างต่ำ ต่อมาในส่วนของเงินออม ผู้สูงอายุส่วนมากยังประสบปัญหาเงินออมไม่เพียงพอและปัญหาเรื่องหนี้สินเป็นภาระซ้ำเติม ในส่วนของการเกื้อหนุนจากครอบครัว พบว่าพฤติกรรมการสร้างครอบครัวของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเป็นครอบครัวใหญ่ ผู้สูงอายุอยู่รวมกันกับบุตรหลานหรือเครือญาติ ปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะอาศัยอยู่คนเดียวหรืออยู่กับคู่ที่เป็นผู้สูงอายุด้วยกันโดยมีบุตร ทำให้การเกื้อหนุนภายในครอบครัวในอนาคตมีแนวโน้มที่ลดลง ในส่วนของการเงินโอนจากภาครัฐ ประเทศไทยมีระบบสวัสดิการ ระบบบำนาญ และระบบสนับสนุนการออมภาคบังคับหรือภาคสมัครใจที่จัดการโดยภาครัฐ เพื่อสร้างหลักประกันรายได้ในวัยสูงอายุที่ครอบคลุมประชากรวัยทำงานทุกกลุ่ม แต่ยังไม่เพียงพอต่อรายได้ที่ผู้สูงอายุได้รับ ตลอดจนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ยังคงค่อนข้างน้อยและอาจไม่เพียงพอต่อการยังชีพขั้นต่ำ

ปัจจุบันเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด-19 เบาบางลง พฤติกรรมของประชากรเปลี่ยนแปลงไปแม้กระทั่งพฤติกรรมของประชากรสูงอายุ เนื่องจากเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การทำกิจกรรมต่าง ๆ จะอยู่บนโลกออนไลน์มากขึ้น สอดคล้องกับจุฑา รอดเข็ม และสุตารัตน์ ไชยประสิทธิ์, (2562) ที่ได้อธิบายว่าผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การติดต่อสื่อสาร ความบันเทิง การทำธุรกรรมทางการเงิน การทำธุรกิจออนไลน์ และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้เมื่อโลกอินเทอร์เน็ตไม่ได้ปิดกั้นผู้สูงอายุอีกต่อไปแล้ว เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น รวมทั้งผู้สูงอายุเริ่มคุ้นชินกับการใช้โทรศัพท์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์ อินสตาแกรม หรือ เครือข่ายอื่น ๆ ที่เข้ามาช่วยในการติดต่อสื่อสารให้ง่ายขึ้นและมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างกลุ่ม เมื่อพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป เครือข่ายสังคมออนไลน์ก้าวเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตมากขึ้น โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์แต่ละประเภทจะมีรูปแบบการบริการที่แตกต่างกันไป โดยส่วนใหญ่ผู้ใช้จะเลือกมาใช้ตามพฤติกรรมหรือทัศนคติที่ตรงกับตนเอง (กันตพล บรรทัดทอง, 2557)

ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องจากสถานะที่เปลี่ยนแปลงทางด้านปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของครอบครัว ประชากรวัยทำงานออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้นหรือไปทำงานต่างถิ่น ขนาดครอบครัวเล็กลง ผู้สูงอายุใช้ชีวิตคนเดียวมากขึ้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสาร โดยมีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถเปิดอินเทอร์เน็ตเพื่อติดตามข่าวสารทั้งในและนอกประเทศได้ทุกช่วงเวลา แต่ถึงกระนั้นเมื่อเทคโนโลยีมีข้อดีมากมายอย่างไรก็ตาม ก็ยังมีข้อเสียหรือช่องว่างที่อาจเกิดปัญหาให้กับผู้สูงอายุได้ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายไปในทางเสื่อมลง ส่งผลให้ประสบปัญหาทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมา รวมทั้งสถานะทางการเงินอาจไม่คล่องตัวเหมือนสมัยก่อน ทำให้เครือข่ายสังคม

ออนไลน์เป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้สูงอายุนำมาใช้ในการหาข้อมูลต่าง ๆ ในการดูแลสุขภาพตนเอง หรือหารายได้เสริมเพิ่มขึ้นโดย เนติยา แจ่มทิม และ สินีพร ยืนยง, (2562) กล่าวว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศสุขภาพออนไลน์ คือส่วนใหญ่เล่นไลน์ทุกวัน และเฟซบุ๊ก น้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อวัน โดยเล่นผ่านโทรศัพท์มือถือ/สมาร์ทโฟนส่วนตัว ทั้งนี้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการสืบค้นข้อมูลสุขภาพจากสื่อออนไลน์/สื่อสังคมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการใช้รักษาโรคนาน ๆ ครั้ง

รุ่งนภา จันทรา และคณะ, (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อออนไลน์และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศสุขภาพออนไลน์ของผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้ไลน์ที่เป็นสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด และใช้เป็นโทรศัพท์มือถือ โดยมีพฤติกรรมในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของข้อมูลสุขภาพ วิธีการรักษาโรค

นันทิยา ดวงกุ่มเมศ และคณะ, (2565: 8-9) ได้สรุปผลสำรวจความเสี่ยงของผู้สูงอายุที่จะถูกหลอกลวงจากการเปิดรับสื่อ ได้แก่ สื่อบุคคล และสื่อออนไลน์ ส่วนใหญ่จะถูกหลอกในเรื่องของ 1) การซื้อของที่ไม่มีคุณภาพหรือราคาเกินจริง 2) การทำบุญและการช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ 3) การใช้จ่ายที่ไม่มีสรรพคุณและการดูแลสุขภาพที่ผิดวิธี 4) การหลอกให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และ 5) การหลอกให้ลงทุน สะท้อนให้เห็นถึงภัยของ “ข่าวลวง” ที่ยังคงเป็นภัยคุกคามต่อผู้สูงอายุไทย และยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2566 นันทิยา ดวงกุ่มเมศ และคณะ, (2566) ได้สรุปผลสำรวจสถานการณ์การใช้สื่อของผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. 2566 พบว่า ผู้สูงอายุไทยใช้สื่อออนไลน์สูงขึ้น โดยทางด้านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ผู้สูงอายุนิยมใช้มากที่สุดจะเป็นไลน์ รองลงมาคือ ยูทูบ และเฟซบุ๊ก ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ต่อมา คือ กูเกิ้ล และติ๊กต็อก ตามลำดับ และผู้สูงอายุไทยยังคงถูกหลอกให้ซื้อของที่ไม่มีคุณภาพ และถูกหลอกให้มีการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งมีความเสี่ยงอยู่ในระดับสูงกว่าปีที่ผ่านมา

สอดคล้องกับงานวิจัยของตระหนักจิต ยุตยรรยง (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน ไลน์ มากที่สุด รองลงมาคือเฟซบุ๊ก โดยใช้เพื่อติดต่อกับความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ และญาติ ๆ เป็นหลัก รองลงมาคือการติดตามข่าวสาร ต่าง ๆ นอกจากนี้งานวิจัยของวรวิศรา จินดาผ่องและคณะ (2565) ที่ศึกษาเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อโซเชียลของผู้สูงอายุในเรื่องการเปิดรับเนื้อหาทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นเรื่องการรู้เท่าทันการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองในสื่อโซเชียลนั้น ผู้สูงอายุยังขาดทักษะการรู้เท่าทันเนื้อหา เกี่ยวกับการเมืองในหลายด้าน ได้แก่ การรู้ทันตัวผู้สร้างสื่อ การรู้ทันการดึงดูดใจ การรู้ทันเนื้อหาสาระ และการรู้ทันผลประโยชน์ซึ่งแม้ข้อมูลจะชี้ให้เห็นว่าเป็นการขาดแคลนทักษะในระดับปานกลางค่อนข้าง น้อย แต่ก็อาจส่งผลให้เกิดการสูญเสียผลประโยชน์แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นผู้รับสารได้เช่นกัน

หากพิจารณาแนวทางในการพัฒนาผ่านสื่อ พบว่า “สื่อสร้างสรรค์” เป็นสื่อที่สามารถนำมาใช้พัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และปลอดภัยพ.ศ. (2558: 30-31) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อ” มีความหมายว่า สิ่งที่ทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร เครื่องหมาย ภาพ หรือเสียง ไม่ว่าจะจัดทำในรูปแบบของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ โฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์

วิทัศน์ การแสดง ข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือได้จัดทำในรูปแบบอื่นใด นอกจากนี้ได้ให้ความหมายของ “สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” ไว้ว่า เป็นสื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และความมั่นคง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีและสามารถใช้ชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นสุข

จินตนา กลิ่นนันท, (2560) ที่ศึกษาเรื่อง สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง พบว่า กระบวนการสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกได้นำเสนอผ่านรูปแบบของแผนการจัดกิจกรรม 4 แผน ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม “นิทาน ป.ปลา” “หุ่นมือรักษ์น้ำ” “คลิปรักษ์น้ำ” และ”สื่อ(สาร)รักษ์น้ำ” มีความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความชัดเจน และด้านความง่ายต่อการนำไปใช้ มีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน สามารถเสริมสร้าง จิตสำนึกรักษ์น้ำของเยาวชนคนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง ได้ ซึ่งมองให้เห็นถึงความสำคัญของการนำสื่อสร้างสรรค์ไปใช้พัฒนาสังคมและชุมชน

ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ (กทท.-ภูมิภาค-ปกครองท้องถิ่น, 2560) เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มิน.ท.เอนก แจ่มชัยจิต เป็นประธานชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ มีพื้นที่ตามริมทางรถไฟสถานีศาลาธรรมสพน์ ระยะทางประมาณ 500 เมตร โดยชุมชนตั้งอยู่ลึกจากริมทางรถไฟเข้าไปประมาณ 100 เมตร มีเนื้อที่รวมประมาณ 120 ไร่ มี 162 หลังคาเรือน มีชาวชุมชน 900 กว่าคน ด้านหลังชุมชนเป็นคลองขุดมหาสวัสดิ์ โดยชุมชนถือเป็นชุมชนเก่าแก่อายุไม่ต่ำกว่า 100 ปี ในอดีตเป็นพื้นที่สวนผักผลไม้ มีตลาดขายของสดที่ชื่อตลาดยายบั้งหรือตลาดบน

อย่างไรก็ตามปัญหาของผู้สูงอายุที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ หรือข่าวลวง ยังคงเป็นปัญหาที่ควรนำมาแก้ไข ผู้สูงอายุควรมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้สื่อออนไลน์ หรือสื่อบุคคล ที่มากขึ้น เพื่อลดปัญหา หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและตามมาในภายหลัง โดยเฉพาะในปัจจุบัน พฤติกรรมของผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การทำกิจกรรมต่าง ๆ จะอยู่บนโลกออนไลน์มากขึ้น เมื่อเทียบจากสมัยก่อนซึ่งอาจทำให้มีฉ้อฉลเริ่มเห็นช่องทางดังกล่าวเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เช่นเดียวกัน โดยอาศัยช่องทางจากข้อมูลจากเฟซบุ๊กหรือโพสต์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวช่วยในการสวมรอยหรือปลอมแปลงข้อมูล เพื่อหลอกลวง ประชาชน เช่น การส่งข้อความเฟซบุ๊กเพื่อหลอกให้โอนเงิน การปลอมแปลงสลิปโอนเงินในการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ รวมทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จ ซึ่งถ้าไม่ระวังอาจทำให้สูญเสียเงิน หรือเสียผลประโยชน์ทางธุรกิจได้ รวมถึงงานวิจัยของกัญญาณี และคณะ (2566) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์ของสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ ได้มีข้อเสนอแนะทางการวิจัยไว้ว่าควรมีการขยายกลุ่มผู้สูงวัยนอกเขตพื้นที่หรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อให้มีโอกาสได้รับการอบรมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และสามารถผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยให้รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นประเด็นปัญหาของงานวิจัยนี้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าจะทำอย่างไรที่จะพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความเข้าใจในเรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม ให้มากขึ้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาในหัวข้อ การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเรื่องการพัฒนาผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่ต่างกันไป สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ (2562) ได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายไปในทางเสื่อมถอย ในขณะที่ วิไลพร วงศ์คีณี (2563) ได้เสนอว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตสูง มีภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนาน และเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม และบรรลุ ศิริพานิช (2565: ณ) ได้อธิบายว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลที่สูงด้วยพลังสืบทอดหล่อเลี้ยงชีวิต และไม่ใช่คำว่า “ผู้สูงวัย” เพราะมีความหมายสื่อไปในทางลบว่าเป็นบุคคลที่สูงด้วยความเสื่อมโทรม นอกจากนี้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการเฉพาะ (วรรณิ มีชัย, 2565) การสื่อสารเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ อีกทั้ง สมชาย วรกิจเกษมสกุล, (2564) ได้อธิบายถึงหลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุ ดังนี้ 1) การเข้าถึงง่ายและเข้าใจง่าย 2) การสร้างการมีส่วนร่วม 3) การคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ และ 4) การสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือ ในส่วนของรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ งานวิจัยของ พชรินทร์ สิริสุนทร (2563) ได้อธิบายไว้มีลักษณะดังนี้ การใช้ภาษากับผู้สูงอายุต้องเข้าใจง่าย ชัดเจน การใช้ภาพประกอบต้องสื่อสารชัดเจน และเด่นชัด รวมถึงการสื่อสารกับผู้สูงอายุควรเน้นการสื่อสารแบบสองทาง และการใช้สื่อในการพัฒนาผู้สูงอายุควรมีความหลากหลายและเข้าถึงได้

แนวคิดเรื่องความรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทัน หมายถึง ความสามารถในการอ่านเขียน “การรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) จึงเป็นความสามารถในการเข้าใจลักษณะของสื่อแต่ละประเภท และนัยของสารที่สื่อเลือกนำเสนอ ก่อนมีสื่อออนไลน์ สื่อที่ผู้เสพสื่อควรรู้เท่าทันมักหมายถึง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และป้ายโฆษณา ปัจจุบันการรู้เท่าทันสื่อต้องหมายรวมถึงเนื้อหาที่ปรากฏเป็นไวรัลวิดีโอ (viral video) ข้อความบนโซเชียลมีเดีย วิดีโอเกมส์ รวมถึงโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ทั้งโดยตรงและที่แฝงมา (tie-in) (ทักษิณา ชัยอิทธิพรวงศ์, 2565)

เว็บไซต์ C Click ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) หมายถึง สมรรถนะในการใช้สื่อต่าง ๆ รวมถึงการวิเคราะห์ และเข้าใจในรูปแบบของสื่อ และเทคนิคต่าง ๆ ที่สื่อใช้ในการสร้างผลกระทบต่อผู้รับสื่อ และความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ประเมิน และสร้างสื่อได้ในหลากหลายรูปแบบ ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้ให้ความหมายการรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดขีดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน

หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดยทักษะดังกล่าวครอบคลุมความสามารถ 4 มิติ ได้แก่ การใช้ (Use) การเข้าใจ (Understand) การสร้าง (Create) และการเข้าถึง (Access) เทคโนโลยีดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุกัญญา บุณเดชาชัย, 2567: 84-86)

แนวคิดเรื่องสื่อสร้างสรรค์

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, (2564) ได้นิยามคำว่า “นวัตกรรมสื่อ” (Media Innovation) คือ สื่อที่เกิดจากการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่หรือต่อยอดจากสิ่งเดิมซึ่งมีคุณค่า เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงได้ง่าย พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “สื่อ” หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปรากฏผ่านทางตัวอักษร เครื่องหมาย ภาพ หรือเสียง ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปแบบของเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปถ่าย ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ การแสดง ข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ หรือในรูปแบบอื่น ๆ และยังได้ให้คำนิยามของคำว่า “สื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์” ว่า หมายถึง สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน รวมถึงสื่อที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และสังคม และช่วยสร้างความสามัคคีให้กับประชาชนในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมที่หลากหลายอย่างมีความสุข

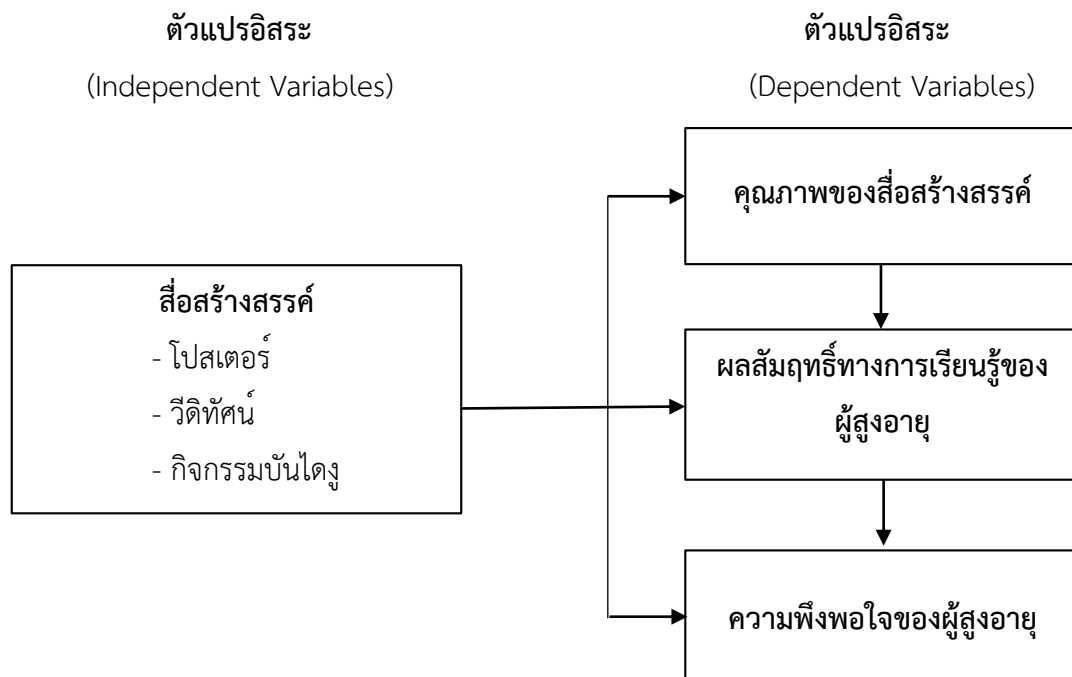
สื่อสร้างสรรค์ (Creative Media) เป็นการผสมผสานระหว่างศาสตร์และศิลป์ในการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาผ่านรูปแบบที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และสร้างคุณค่าให้แก่ผู้รับสาร (วิรัช ลภรัตน์กุล, 2562) การสร้างสรรค์สื่อในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การผลิตชิ้นงานให้สวยงามเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมด้วย กาญจนา แก้วเทพ, (2564) กล่าวว่า สื่อสร้างสรรค์เป็นกระบวนการสื่อสารที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมในการนำเสนอเนื้อหา โดยคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมในการสื่อสาร

บริบทชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตทวีวัฒนา ซึ่งเป็นเขตปกครองที่จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 โดยแยกมาจากเขตตลิ่งชัน พื้นที่แห่งนี้มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมทางรถไฟมาอย่างยาวนาน โดยสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์เป็นสถานีรถไฟสายใต้ที่สำคัญ เปิดให้บริการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยที่มาของคำว่า ศาลาธรรมสพน์ นั้น สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์อธิบายไว้ในพระนิพนธ์ “เรื่องตำนานสถานที่และวัตถุต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง” ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 25 ไว้ว่า “ศาลาอีกหลัง 1 เจ้าพระยาทิพากรวงศ์สร้างในการกุศลปลงศพคนของท่านคน 1 จึงเรียกว่า ‘ศาลาทำศพ’ เลยเพี้ยนชื่อสถานีรถไฟเหมือนกัน” ซึ่งแต่เดิม ศาลาธรรมสพน์ เขียนเป็น “ศาลาทำศพ” แต่คนไทยเห็นว่าไม่เป็นมงคล เลยเปลี่ยนวิธีการเขียนใหม่ จึงแปลงเป็น “ธรรมสพน์” มีที่มาจาก “ธรรมสวณะ”

ซึ่ง ว.แหวน และ พ.พาน สามารถแทนกันได้ จึงกลายเป็น ธรรมสพณะ-ธรรมสพน์ ซึ่งอ่านออกเสียงตรงกับคำว่า ทำศพนั่นเอง (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์”
2. เพื่อหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์”
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์”

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา อยู่ที่ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ โดยเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ คือ ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร และเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

2. **ขอบเขตด้านเวลา** การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2566 – เดือนมิถุนายน 2567

3. **ขอบเขตด้านการศึกษา** ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขอบเขตเนื้อหาในการผลิตสื่อสร้างสรรค์

1) การรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ

2) การจัดการข่าวปลอมของผู้สูงอายุ

สื่อสร้างสรรค์ ในที่นี้ ได้แก่

1) โปสเตอร์

2) วิดีทัศน์

3) กิจกรรมบันไดงู

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

ภาพที่ 1 สื่อโปสเตอร์

ภาพที่ 2 สื่อวิถีทัศน์

ภาพที่ 3 สื่อกิจกรรมบันไดงู

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพของสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

รายการที่ประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา	4.73	0.38	ดีมาก
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อการนำเสนอ	4.82	0.25	ดีมาก

จากตารางที่ 1 โดยสรุปแล้ว ผลการประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาของสื่อสร้างสรรค์ มีความเห็นว่าคุณภาพของสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.73 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38 และผลการประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อการนำเสนอ มีความเห็นว่าคุณภาพของสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.82 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 2 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านสื่อสร้างสรรค์ เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม”

ผลการเรียน	(N)	$\bar{X}$	S.D.	ΣD	ΣD^2	t
ก่อนเรียน	35	5.60	1.17	11.40	1.42	47.55
หลังเรียน	35	17.00	1.43			

* ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 2 พบว่าการทดสอบคะแนนของผู้เรียนมีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 5.60 คะแนนและมีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 17.00 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนสอบทั้งสองครั้ง พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์

รายการที่ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. โปสเตอร์	4.76	0.41	มากที่สุด
2. วีดิทัศน์	4.58	0.49	มากที่สุด
3. กิจกรรมบันไดงู	4.65	0.48	มากที่สุด
4. การให้ความรู้เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม”	4.65	0.47	มากที่สุด
ผลการประเมิน	4.66	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ ผลการประเมินรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 อยู่ในเกณฑ์มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทางด้านโปสเตอร์มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 อยู่ในเกณฑ์มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทางด้านวีดิทัศน์มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 อยู่ในเกณฑ์มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทางด้านกิจกรรมบันไดงูมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.65 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 อยู่ในเกณฑ์มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทางด้านการให้ความรู้เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม” มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.65 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.47 อยู่ในเกณฑ์มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์” ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

1. การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ เป็นการผลิตสื่อสร้างสรรค์ คือ สื่อโปสเตอร์ สื่อวีดิทัศน์ สื่อกิจกรรมบันไดงู มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับผลการวิจัยของจินตนา กลิ่นนันท (2560) ที่ศึกษาเรื่อง สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก รักษ์น้ำของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำคลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง จากผลการศึกษาพบว่า “สื่อสร้างสรรค์” จากการสังเกตและซักถาม นักวิจัยชุมชน ครู ในมุมมองของการใช้สื่อประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง “สื่อรักษ์น้ำ” ควรมีการขยายผลการใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างและเน้นย้ำให้เยาวชนคนปลายน้ำ เกิดจิตสำนึกรักษ์น้ำอย่างยั่งยืนต่อไป จึงสรุปได้ว่า การผลิตสื่อสร้างสรรค์ สามารถนำมาพัฒนาผู้สูงอายุ ในหัวข้อ “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม” ได้

2. คุณภาพทางด้านเนื้อหาและทางด้านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพทางด้านเนื้อหามีค่าเท่ากับ 4.73 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก ส่วนคุณภาพทางด้านสื่อสร้างสรรค์มีค่าเท่ากับ 4.82 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าและนำแนวคิดของ ADDIE Model อ้างถึงใน ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล, (2555) คือการวิเคราะห์เนื้อหา (Analysis) การออกแบบเนื้อหาให้สอดคล้องกับสื่อสร้างสรรค์ (Design) การพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ (Development) การนำสื่อสร้างสรรค์มาเป็นสื่อการเรียนรู้ (Implementation) และการประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) ซึ่งทุกขั้นตอนอยู่ภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบคุณภาพและให้ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง จึงสรุปได้ว่าสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดและเหมาะสมในการนำไปใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ โดยผลการหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านสื่อสร้างสรรค์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัญญาณี สมอ และคณะ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการผลิตสื่อสร้างสรรค์ของสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังอบรม พบว่า คะแนนสอบหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาผู้สูงอายุ ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้สูงอายุเป็นอย่างดี โดยสื่อสร้างสรรค์มีการตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ มีการประเมินคุณภาพเพื่อให้ได้สื่อสร้างสรรค์ที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องมากที่สุด การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สร้างตามหลักการสร้างแบบทดสอบที่ดี ก่อนจะนำไปใช้ทดสอบจริง มีการวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ โดยหาค่าความสอดคล้อง ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษาของแบบทดสอบที่เหมาะสม เพื่อให้ได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพ สามารถวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัดได้อย่างแท้จริง จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ เป็นสื่อสร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้เพื่อทำให้ผู้สูงอายุมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

4. ความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ โดยผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = 0.46) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของผลการวิจัยของเสาวคนธ์ ชูบัว และคณะ (2558) ที่ศึกษาเรื่อง การผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจของเยาวชนที่มีต่อสื่อสร้างสรรค์เชิงอนุรักษ์ อยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาผู้สูงอายุ ผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ เป็นการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

คุณภาพทางด้านเนื้อหาและทางด้านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ โดยรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และ 4.82 แสดงว่าสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ มีคุณภาพทางด้านเนื้อหาและทางด้านสื่อสร้างสรรค์อยู่ในระดับดีมาก

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อสื่อสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.66 เมื่อเปรียบเทียบเป็นส่วนพบว่า ส่วนของสื่อโปสเตอร์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 4.76 รองลงมาคือ สื่อกิจกรรมบันไดงู และการให้ความรู้เรื่อง “การรู้เท่าทันสื่อ และการจัดการข่าวปลอม” มีค่าเฉลี่ย 4.65 ส่วนของสื่อวีดิทัศน์มีค่าเฉลี่ย 4.58 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. การผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยนำสื่อโปสเตอร์ สื่อวีดิทัศน์ และสื่อกิจกรรมบันไดงู มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้น ๆ พบว่าสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น สามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งสามารถนำไปพัฒนาผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ อีกต่อไปได้

2. การผู้สูงอายุในชุมชน ควรมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ เพื่อหาแนวทางในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้องตามบริบทพื้นที่ของชุมชนนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).
- กทท.-ภูมิภาค-ปกครองท้องถิ่น. (2560, 27 พฤศจิกายน). เสียงจากชาวบ้านผ่านชุมชน : ชุมชนหลังสถานีรถไฟ ศาลาธรรมสพน์สร้างสุขแบบรอบด้าน. *เดลินิวส์*, หน้า 15.
- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2566, 21 กันยายน). *ศาลาया-ศาลาธรรมสพน์* ชื่อนี้มีที่มาจากไหน?. https://www.silpa-mag.com/culture/article_52750
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2564). *การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*. <https://www.thaimediafund.or.th/>
- กันตพล บรรทัดทอง. (2557). *พฤติกรรมการใช้เครือข่าย สงคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2564). *สื่อสารเพื่อการพัฒนา: การเปลี่ยนแปลงของบริบทและแนวทางการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนาณี สมอ, ศิริลักษณ์ หวังขอบ, ณัฐพัชร์ วงศ์ณรัตน์, ธงชัย เจือจันทร์, วิจิตรา โพธิสาร, ธเนษฐ โยธาศิริ และ กฤษฎา นวลนาง. (2566). การพัฒนาทักษะการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์ของสังคมผู้สูงอายุในจังหวัด สุรินทร์. *วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 25(1), 1 – 14.
- จินตนา กลิ่นนันท. (2560). สื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก รักขน้าของเยาวชน กรณีศึกษา : คนปลายน้ำ คลองท่าแนะ จังหวัดพัทลุง. *วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 35(2), 9 - 32.
- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2555). *การออกแบบระบบการสอน ADDIE MODEL*. <http://codexarticle.blogspot.com/2012/04/addie-model.html>
- ตระหนักจิต ยุตยรรยง. (2565). *การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพฯ*. (ทุนวิจัยจาก มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพฯ.
- ทักษิณา ชัยอิทธิพรวงศ์. (2565). *Digital Content Creation: หลักและแนวปฏิบัติในมิติการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนติยา แจ่มทิม และสินีพร ยืนยง. (2562). การใช้สื่อออนไลน์ และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศสุขภาพออนไลน์ ของผู้สูงอายุ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา*. 25(2), 168 – 180.
- นันทิยา ดวงภูมิเมศ, ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, สิรินทร พิบูลภาณุวัฒน์, อีรพงษ์ บุญรักษา และวราภรณ์ สืบวงศ์ สุวรรณ. (2565). *ประสบการณ์การถูกหลอกลวงผ่านสื่อของผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. 2565*. ศูนย์วิชาการ ด้านการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ. <https://www.iceml.org/research/>

- นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, อีรพงษ์ บุญรักษา, ณรงค์ พันธ์พุมมี และวราภรณ์ สืบวงศ์สุวรรณ. (2566). รายงานผลสำรวจสถานการณ์การใช้สื่อ ผลกระทบจากการเปิดรับสื่อพฤติกรรมการใช้สื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุไทย ในปี พ.ศ. 2566. ศูนย์วิชาการด้านการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ. <https://www.iceml.org/research/>
- บรรลุ ศิริพานิช. (2565). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน). พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อสร้างสรรค์และปลอดภัยพ.ศ. 2558. (2564, 25 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนที่ 21. หน้า 30 – 31.
- รุ่งนภา จันทรา, อติญาณ ศรีเกษตรริน, ลินดา คล้ายปักชี, จีราพร ทองดี และกฤษณา สังขมณีจินดา. (2563). การใช้สื่อออนไลน์และการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศสุขภาพออนไลน์ของผู้สูงอายุ ชุมชนผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพ*. 13(2), 502 – 511.
- รุจา รอดเข็ม และสุภารัตน์ ไชยประสิทธิ์. (2562). สังคมสูงวัย: เทคโนโลยีกับผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*. 13(2), 36 – 45.
- วิไลพร วงศ์คินี. (2563). การศึกษาคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุในสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 49(1), 89-104.
- วิรัช ลภิตนกุล. (2562). *การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิศรา จินดาผ่อง, คมชาญ อุปลัมภ์ และธนภัทร เต็มรัตน์กุล. (2565). การรู้เท่าทันสื่อโซเชียลของสูงอายุในเรื่องการเปิดรับเนื้อหาทางการเมือง. *การประชุมภาคใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 13. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมภาคใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13*. มหาวิทยาลัยมหาดไทย, 330-352.
- วรรณ มีชัย. (2565). การสื่อสารเพื่อการพัฒนา: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนเมือง. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม*, 9(1), 25 – 40.
- สมชาย วรภิรมย์สกุล. (2564). หลักการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในกลุ่มผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยและพัฒนาการสื่อสาร*, 10(2), 35-50.
- สมศักดิ์ ชุนห์ศรี. (2562). ความหมายและการจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุ. *วารสารพหุวิทยา*, 18(1), 1-15.
- สุกัญญา บุณเดชาชัย. (2567). “กรองสาร” ท่วมท้นในสื่อดิจิทัล รู้ทันกลลวงเนื้อหา “The Media Detective: Unlocking Truth in the Overwhelming Digital Media World”. กรุงเทพฯ: บริษัท แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรชั่น จำกัด.
- เสาวคนธ์ ชูบัว, สุพัสชา คงเมือง และจุฑามาศ พรหมมา. (2558). *การผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการอนุรักษ์ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน*. (ทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. สงขลา
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การทำงานของสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.